

**DUAL TA’LIM NIMA
VA UNI SAMARALI
TASHKIL ETISHNING
IMKONIYATLARI**

Abduraximov Nurali Normamatovich -
qishloq xo‘jalik fanlari nomzodi, dotsent.
TerDMAU, “Agronomiya, seleksiya va
urug‘chilik” kafedrasini mudiri.

nabduraximov69@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0008-1961-7947>

Tel: (91) 969 79 55

Maxmadaliyev Akmal Abdushukurovich

TerDMAU, O‘quv uslubiy boshqarma
boshlig‘i,

a.maxmadaliyev@bk.ru

Tel: (93) 766 71 90

ANNOTATSIYA.

Ushbu maqolada dual ta’lim, uning mohiyati, an’anaviy ta’limdan farqi, dual ta’limning maqsadi hamda asosiy xususiyatlari, ishlab chiqarish va ta’lim o‘rtasidagi integratsiya, ya’ni ta’lim muassasalari va ish beruvchilar o‘rtasidagi hamkorlik bu boradagi ishlar, dual ta’lim samarali qo‘llanilayotgan xorijiy davlatlar tajribasi va mamlakatimizdagi OTMlarda amalga oshirilayotgan ishlar to‘g‘risida ma’lumotlar berilgan.

Kalit so‘zlar: Dual, an’anaviy, ta’lim, integratsiya, ishlab chiqarish, o‘quv jarayoni, o‘quv reja, mehnat bozori, ish o‘rinlari.

Abstract.

This article provides information on dual education, its essence, its difference from traditional education, the purpose and main features of dual education, integration between production and education, that is, cooperation between educational institutions and employers, work in this area, the experience of foreign countries where dual education is effectively used, and the work being carried out in higher education institutions in our country.

Keywords: Dual, traditional, education, integration, production, educational process, curriculum, labor market, jobs.

Абстрактный.

В статье представлена информация о дуальном образовании, его сущности, отличии от традиционного образования, цели и основных признаках дуального образования, интеграции производства и образования, то есть сотрудничестве образовательных учреждений и работодателей, работе в этой сфере, опыте зарубежных стран, где эффективно используется дуальное образование, и работе, проводимой в высших учебных заведениях нашей страны.

Ключевые слова: Дуальное, традиционное, образование, интеграция, производство, образовательный процесс, учебная программа, рынок труда, рабочие места.

KIRISH. Dual ta'lim nazariy bilim olish va amaliy tajriba orttirishni birlashtirgan ta'lim tizimining bir ko'rinishi bo'lib, ushbu tizimda talabalar ta'lim muassasasida nazariy bilim olish bilan bir vaqtning o'zida ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish sohasida amaliyot o'tashadi. Dual ta'limning mohiyati shundaki, bu an'anaviy ta'lim tizimidan farqli ravishda, nazariy bilimlar va amaliy tajribani uyg'unlashtirgan ta'lim shaklidir. Unda talabalar ma'lum bir mutaxassislik bo'yicha o'qishni davom ettirish bilan bir vaqtda shu sohadagi korxonalar yoki tashkilotda ishlab, amaliy ko'nikmalarga ega bo'ladilar. Dual ta'limning asosiy maqsadi sifatida birinchidan talabalarni mehnat bozoriga tayyorlashdan iborat bo'lib, bunda bitiruvchilar nafaqat nazariy bilim, balki real ish sharoitida tajribaga ega bo'lishadi. Ishlab chiqarish va ta'lim o'rtasidagi integratsiya, ya'ni ta'lim muassasalari va ish beruvchilar o'rtasidagi hamkorlik kuchayadi, natijada korxonalarga malakali yosh kadrlar tayyorlanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI. Dual ta'limning asosiy xususiyatlari ayni bir vaqtning o'zida ham o'qish va ishlash, bunda talabalar universitet yoki kollejda nazariy bilim oladi va shu bilan birga korxonalar yoki tashkilotda amaliy mashg'ulotlarda ishtirok etadi. Ish beruvchilar bilan uzviy hamkorlikning yo'lga qo'yilishi ta'lim jarayoni korxonalar va ta'lim muassasasi o'rtasida kelishuv asosida tashkil etiladi. Real ish muhitida malaka oshirishda talabalar o'qish davomida ishlab chiqarish jarayonini jonli ravishda kuzatish va unda ishtirok etish imkoniga ega bo'ladi. [1]. Mutaxassislikka yo'naltirilgan o'quv dasturi va o'quv rejasi ish beruvchining talablariga mos ravishda shakllantiriladi. Dual ta'lim tizimi mehnat bozori talablariga javob beradigan mutaxassislar tayyorlashning eng samarali usullaridan biridir. U yoshlarning real ish muhitida tajriba orttirishiga yordam beradi va ularning ishga joylashish imkoniyatlarini oshiradi. Shu sababli, bu tizim ko'plab rivojlangan davlatlarda qo'llanilib, o'z samaradorligini ko'rsatgan. Dual ta'lim tizimi samarali qo'llanilayotgan mamlakatlar sifatida bugungi kunda Evropaning Finlandiya, Shveysariya, Avstriya kabi mamlakatlarini misol keltirish mumkin. Germaniya davlati esa dual ta'limning vatani hisoblanadi. Bu davlat oliygohlarida talabalar 3-4 yil davomida ta'lim olib, korxonalarda ishlaydi va so'ngra ularni shu korxonada ishga olish ehtimoli yuqori bo'ladi. Shveysariyada ham OTMlarda va dual ta'lim tizimi keng qo'llaniladi. Talabalar haftaning ma'lum kunlarini zavod va kompaniyalarda amaliyot o'tashadi. Avstriya, Finlyandiya, Janubiy Koreya, Singapur kabi davlatlarda ham dual ta'lim muvaffaqiyatli joriy etilgan va mehnat bozorida talabalar mos mutaxassislar tayyorlanadi. [7].

O'zbekistondagi oliy ta'lim muassasalarida dual ta'limning holati qanday? Mamlakatimizda ham 2023/2024 o'quv yilidan boshlab, oliy ta'lim tizimida dual ta'lim shakli joriy etilib, bu borada ma'lum siljishlar amalga oshirildi.

Jumladan 2025 yilning 16 yanvarida esa O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan "Oliy ta'lim tizimida dual ta'limni tashkil etish tartibi to'g'risida"gi nizom tasdiqlandi. Ushbu nizom dual ta'limning maqsad va vazifalari, uni tashkil etish bosqichlari, o'quv jarayoni va ishtirokchilarning huquq va majburiyatlarini belgilaydi. [4]. Bu borada oliy ta'lim muassasalari va ish beruvchilar o'rtasida hamkorlik ishlari kuchaytirilib, talabalarning nazariy bilimlari amaliyot bilan uyg'unlashtirilmoqda. Mamlakatimizda Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat instituti dual ta'limni joriy etgan ilk oliy ta'lim muassasalaridan biri hisoblanadi. Ushbu oliygohda 3- va 4-kurs talabalari nazariy ta'limni institutda olib, amaliyotni esa korxonalarda o'tashmoqda. [5].

OTMlarda dual ta'limni yanada samarali tashkil etish va rivojlantirish uchun quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin: birinchidan ish beruvchilar bilan hamkorlikni kuchaytirish hamda oliy ta'lim muassasalari va korxonalar o'rtasida kelishuvlar sonini oshirish talab etiladi. Kelishuvlar samarasida ishlab chiqarish korxonalari va ishlab chiqarish sub'ektlari bilan uzoq muddatli hamkorlik

shartnomalarini imzolash, bunda ishlab chiqaruvchilar tomonidan talabalarga stajirovka va ish o'rinlarini taqdim etish majburiyatini qo'yish lozim bo'ladi. Shuningdek, dual ta'lim asosida talabalarni ishga olgan korxonalariga davlat tomonidan ma'lum soliq imtiyozlari imtiyozlari berilishi lozim.

Oliy ta'lim muassasalarida esa dual ta'lim infratuzilmasini yaxshilash uchun talabalar uchun real ish muhitini yaratish, zamonaviy laboratoriyalar va trening markazlari tashkil etish, simulyatsiyalangan ish muhitini yaratish orqali talabalarni ish jarayoniga tayyorlab borish talab etiladi. Masalaning yana bir muhim tomoni oliy ta'lim muassasalarida dual ta'lim bo'yicha maxsus kafedralar yoki markazlar tashkil etish, tashkil etilgan kafedra yoki markazlarning vazifasi etib korxonalar bilan hamkorlikda ishlash, talabalarni joylashtirish va ularning natijalarini baholab borish, dual ta'lim dasturlarini takomillashtirish, OTM o'quv rejalarini mehnat bozori talablariga moslashtirish va nazariy fanlar sonini qisqartirilib, amaliy mashg'ulotlar soni oshirilishi kerak bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universitetini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2024-yil 18-iyuldagi PQ-265-sonli qarorida belgilangan vazifalar ijrosi yuzasidan bizning universitetimizda ham mavjud 16 ta mutaxassislik kafedralar tomonidan ilmiy-tadqiqot ishlari va amaliy mashg'ulotlarni olib borish, talabalarining malakaviy amaliyotlarini o'tashlari uchun tegishli soha tashkilot (korxonalar)larida 25 ta kafedralar filiallari tashkil etish rejalastirilgan va bu borada muayyan ishlar amalga oshirilib kelinmoqda.[2].

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev rahbarligida 2024-yil 20-iyun kuni kengaytirilgan tarzda o'tkazilgan videoselektor yig'ilishida berilgan vazifalarga muvofiq, universitetga birlashtirilgan korxonalar va tashkilotlar bilan hamkorlikda 2024/2025 o'quv yilidan boshlab, ta'lim yo'nalishlarining xususiyatlaridan kelib chiqib, o'quv jarayonini bosqichma-bosqich dual ta'lim tizimi asosida tashkil qilinishini ta'minlashda salmoqli ishlar amalga oshirilib kelinmoqda.[4].

NATIJARLAR. Jumladan, universitetimizning "Agronomiya, seleksiya va urug'chilik" kafedrasida "Agronomiya" yo'nalishi 4-kurs talabalariga dars mashg'ulotlari dual ta'lim (4+2) shaklida Ingichka tolali paxtachilik ilmiy tadqiqot institutida, "Seleksiya" yo'nalishi talabalari uchun Surxondaryo viloyat urug'chilik birlashmasi Yangiariq Urug'chilik unitar korxonasida o'quv laboratoriyasi, Elektr energiyasi ta'lim yo'nalishi 3-4-kurs talabalariga darslar "Hududiy elektr tarmoqlari" AJ Surxondaryo hududiy filialida tashkil etilgan. Dual ta'lim bo'yicha o'quv mashg'ulotlari tashkil etilgan guruhlarining o'quv jarayoni davrida haftada bir kun malakaviy hamda bitiruv oldi amaliyotlar o'tashlari belgilanib, dual ta'lim tashkil etilgan guruhlarining o'quv jarayoni va dars jadvallari hamda malakaviy amaliyotlari muddatlariga oid o'quv-me'yoriy hujjatlariga tegishli o'zgartirishlar kiritilgan. Oliygo'nahning Metrologiya, standartlashtirish va mahsulot sifati menejmenti yo'nalishi yuqori kurs talabalari uchun O'zbekiston milliy metrologiya instituti Surxondaryo filialida, Geodeziya, kartografiya va kadastr yo'nalishi uchun Respublika Aero-geodeziya Markazi Surxondaryo hududlararo bo'linmasida, Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi yo'nalishi uchun Surxondaryo viloyati Ekologiya, atrof-muhit muhofazasi va iqlim o'zgarishi boshqarmasida, Kimyo muhandisligi yo'nalishi uchun "Surxon Art Keramiks" MCHJda, Yo'l muhandisligi yo'nalishi uchun "Termiz Avtoyo'l Loyiha" MCHJda, Neft va gaz ishi yo'nalishi uchun Surxondaryo Termiz neft baza MCHJda, O'simliklar himoyasi va karantini yo'nalishi uchun Surxondaryo viloyati o'simliklar karantini va himoyasi boshqarmasida, O'rmonchilik va aholi

yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish yo'nalishi uchun Surxondaryo davlat o'rmon xo'jaligi boshqarmasida dual ta'lim tashkil etilib, jarayonlar davom ettirilmoqda.

XULOSA. Albatta ushbu jarayon talabalarning nazariy bilimlarini amaliy tajriba bilan boyitish va ish beruvchilarning malakali kadrlarga bo'lgan ehtiyojini qondirishga xizmat qiladi. Talabalar va korxonalar uchun rag'batlantiruvchi imtiyozlar taqdim etilishi esa dual ta'limning samaradorligini yanada oshiradi, deb hisoblaymiz.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. "O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga va O'zbekiston xalqiga murojaatnomasi."20.12.2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universitetini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida" 2024-yil 18-iyuldagi PQ-265-sonli qarori.
3. "Raqamli O'zbekiston-2030" O'z RPF -6079-son.05.10.2020 yil.
4. O'zRVM 647-son qarori. "Professional ta'lim muassalarida dual ta'lim shaklida o'qishga qabul qilish tizimi joriy etilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasi hukumatining ayrim qaraolariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida" 07.12. 2023yil.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi "Oliy ta'lim tizimida dual ta'limni tashkil etish tartibi to'g'risida"gi 14-son qarori 2025 yil 16 yanvar.
6. Саидов Х., Саидова Д.Н. Развитие высших учебных заведений-гарантия прогресса общества и повышения конкуретоспособности натсиональной экономики. Журнал вестник науки и образования.2020, №3 (81).
7. Saidov M.A., Saidova D. Dual/ kooperativ oliy ta'lim: xorij tajribasi va tashkil etish imkoniyatlari.O'zbekiston qishloq xo'jaligi jurnali. 2023-yil (3)-maxsus son. 106-108 betlar.